

לב המזערים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזערים"

הלכות והליכות בענין חומרת הדיבור בשעת התפילה

גיליון קסא

בחומרת המדבר

מונע מהתפילות להתקבל

"השיחה בבית הכנסת וכל שכן בשעת התפילה מונעת מהתפילות מלהתקבל, לכן אל תתפלא כי כמה תפילות אדם מתפלל ולא נענה ח"ו ומרובה מידת טובה" (ספר יערות דבש ח"א דרוש ז).

המדברים בבית הכנסת יוצרים ענן שמונע את התפילות מלעלות

אותם המדברים בבית הכנסת בוראים ענן שמונע מהתפילות לעלות ועל זה נאמר (איכה ג מד) "סכותה בענן לך מעבור תפילה" (ספר יערות דבש ח"א דרוש ז).

ר' חיים פלאג'י כתב "בזמן חזרת הש"ץ יש שלשה סוגים של אנשים, צדיקים גמורים שהקב"ה מכניס אותם לפניו ונותן להם שאלתם, והבינונים הקב"ה נותן להם שאלתם מבחוץ בלי להכניס אותם, והרשעים הקב"ה דוחה מפניו ואינו נותן להם שאלתם.

ומי נקראים הרשעים אותם אנשים שפוסקים לשמוע את הברכות והשבח של הקב"ה בחזרת הש"ץ ומדברים דברים בטלים" (בספרו תוכחת חיים פרשת תרומה מאמר הזוהר בתיקונים תיקון יח).

בתי כנסיות חרבות

המשנ"ב (קכד ס"ק כז בשם הא"ר) כותב "אוי לאנשים המשיחים בשעת התפילה כי ראינו כמה בתי כנסיות שנחרבו בשביל עון זה" (וכן בספר יערות דבש חלק א דרוש ט תולה חורבן בתי כנסיות בפראג בעון זה).

[ובעת השואה הנוראה היה זה לפלא גדול בעיני שומרי המצוות אשר הצורר ימ"ש הכרית כשליש מהעם היהודי של בני אשכנז במדינות אירופה, ואילו למדינות ספרד לא הגיע וביאור הענין שעמדה להם ליהדות ספרד להינצל מן הגזרה בזכות ששמרו מאוד על קדושת בתי הכנסת ולא היו משיחין בשעת התפילה (בשם האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת, תשובות והנהגות או"ח א קנז)].

[וידוע שישנו בית כנסת [אייזמן] בבליה שהקפידו שלא לדבר בשעת התפילה ובית כנסת הזה לא חרב

"צריך האדם להתבונן איך היה עומד לפני מלך בשר ודם ומדבר דברים בטלים שאינו נוגעים למלך הלא יחתכו את ראשו קל וחומר כשעומד בבית הכנסת ובבית המדרש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ואיך לא יבוש מפניו" (ספר חרדים סו פז).

שתיקה בשעת התפילה

אורחות חיים (הלכות תפילה פב) בשם רבינו יונה (הובא בב"י קכד): "ולא ישיח שיחת חולין בשעה שהש"ץ מתפלל ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערין בו" (שו"ע קכד ז).

שו"ע (קנא א): צריך לזהר הרבה שלא לדבר בבית הכנסת שיחת חולין אפילו שלא בשעת התפילה, וכל שכן וק"ו בשעת התפילה (עיין משנ"ב שם ס"ק ב).

ערוך השולחן (קנא י): "ולפיכך בתי כנסות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה.

שו"ע הרב (קכד י): "לא ישיח שיחת חולין וכו' שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהציבור עוסק בשבחו של מקום מראה עצמו שאין לו חלק באלוקי ישראל".

אבי השל"ה: "אל תדברו שיחת חולין בבית הכנסת ואפילו לצורך גדול כי עון גדול הוא מי שמדבר בבית הכנסת וגורם רעה לעצמו, האמנם אלם תעשו עצמיכם כאילים כשתעמדו בבית הכנסת" (צוואת יש נוחלין לאבי השל"ה).

בטעם חומרת הדיבור בשעת התפילה

לפי שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהציבור עוסקים בשבחו של מקום מראה עצמו כאילו שאין לו חלק באלוקי ישראל ואפילו העוסק בתורה שאינו חוטא כל כך לא יפה הוא עושה (צוואת אבא קרן י עמוד עבודה).

טעם אחר: שלא רק מקלקל לעצמו שלא תתקבל תפילתו, אלא גורם לכל העם שלא יתקבל תפילתו (יערות דבש דרוש ז).

המדבר שיחת חולין טוב לו שלא יבוא

החיד"א בפתח עיניים (הובא בכף החיים קנא ח) כותב "המדבר בבית הכנסת שיחת חולין טוב לו שלא יבוא כל עיקר, כי הוא חוטא ומחטיא והשטן מקטרג, ואומר היום קצר לדבר, עד שצריך גם בשעת התפילה לדבר".

העלון לע"נ אבי מורי

הגאון ר' מאיר אריה בן הרב ר' יוסף לב זצ"ל

בעמח"ס "עבודת היום" ו"מאור הקדוש" על סדר קדשים

אשר עמל ויגע כל חייו בלימוד הלכות עבודת הקרבנות ובנין המקדש

נלקח לבית עולמו ז' טבת תשפ"א

להרהר בדברי תורה בשעת קדיש אסור מפני שצריך לכוון למה שהחזן אומר (מטה משה תיא).

עונש למי שמדבר בשעת התפילה בעידו של המהרש"ך ורבינו גרשום המהרש"ך כתב, שבמקומו מי שמדבר בבית הכנסת שמים אותו בחרם, ומשלם קנס כאשר יושב עליו, כדי שכל העם ישמעו ולא יזידון עוד (הובא בספר ודברת במ עמוד כב, ספר קדושת בית הכנסת עמוד מא).

רבינו גרשום החרימם את מי שמדבר בבית הכנסת ובבית המדרש (הובא בבאר הגולה יו"ד שלד ס"ק קכג).

תיקון למדבר בבית הכנסת

הרוקח (תיקוני תפילה) כתב מי שמדבר בבית הכנסת אפילו שלא בשעת התפילה צריך להתענות ארבעים יום וילקה בכל יום כדי לכפר על העוון החמור הזה ומכאן ואילך ישב במורא גדול, ויתפלל בכוונה, ולא ידבר כלל בבית הכנסת.

צירוף למניין מי שמדבר בשעת התפילה

מעשה במקום אחד שהיו עשרה והיה אחד מהם מתפלל עימם ויש מהם שהיו מדברים בבית הכנסת בשעת התפילה ולא רצה להתפלל עימם עד שקבלו עליהם שלא לדבר (ספר חסידים תשפו).

מה זוכה מי ששומר פיו ולשונו בשעת התפילה

זוכה לרוב ברכות

כל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה "הקב"ה ישמרהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה ויחולו עליו כל הברכות הכתובה בספר תורת משה רבינו וכל ספרי הנביאים והכתובים, ויזכה לראות בנים חיים וקיימים ויגדלם לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויעבוד את ה' אלוהינו תמיד באמת ובתמים" (מתוך מי שבירך שחיבר בעל התו"ט).

נצחון במלחמה - "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (שמות יד)

כשישראל נמצאים במצב של מלחמה אין דרכנו כדרך העולם ללחום בכלי מלחמה רק ה' ילחם לכם ומה הקב"ה מבקש "ואתם תחרישון" מתי, בבתי כנסיות בשעת התפילה וקריאת התורה, ולו היה הכלל ישראל נזהרים בזה כבר היינו נגאלים ונושעים מכל צרה וצוקה (מקדש ה' לרבינו יוסף די אוזידה תלמיד בעל מדרש שמואל, בית ישראל מגור).

סגולה לאריכות ימים

שיב"ה: ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, אשר בזכות זה זוכים לאריכות ימים (רמ"ק - רבי משה קורדבירו).

כל אשר יעשה יצליח

הנזהר מלדבר בבית הכנסת. יראה זרע ויאריך ימים, וחפץ ה' ידו יצליח, ולא ימות לשחת, ולא יחסר לחמו, ולאחר אריכות ימים תנוח נפשו לבטח, ולא ירקבו עצמותיו, חוץ מאשר זוכה שהקב"ה שומע תפילות (ר' חיים פלאגי' בספר תוכחת חיים פרשת תרומה).

תפילתו מתקבלת

אדם המכוין בתפילות ולא מדבר דברים בטלים מובטח לו שיתקבלו תפילותיו שנאמר (תהילים יז) "תכין לבם תקשיב אזנך" (ספר חרדים פרק מז יג).

לגעור במי שמדבר בשעת התפילה

"השח בעת חזרת הש"ץ חוזר התפילה גוערים בו" (שו"ע קכד ז) **למנות שומרים** מן הראוי לכל קהילה וקהילה למנות איש חזק וירא שמים שתנו בידו שבט מושל לגעור ולהעניש בעונשים וכו' והטובים ובני התורה שבקהל יסייעו אותו במקצת ואז ה' יתברך ישמע שוועתם ויאזין תפילתם (משנ"ב קכד ס"ק כז, כה"ח פלאגי' סימן יא לה).

הכרזה שתיקה יפה בשעת התפילה

במנהגי ק"ק וורמיישא (עמוד יא) כתב החזן מתחיל ברוך שאמר על גמירא וטרם שמתחיל מכריז השמש "שתיקה יפה בשעת התפילה".

תליית שלטים אסור לדבר בשעת התפילה

בליטא נהגו לכתוב על גבי לוחות, "אין לדבר בבית הכנסת", ותלו בבית הכנסת (ספר שיח צבי הובא בש"י למורא עמוד ע).

בחירת מקום בית הכנסת

ראוי ורצוי לכל אדם שיבחר לו מקום בבית הכנסת או בבית המדרש אצל אנשים יראים שאינם מדברים כלל בעת התפילה כי כאשר ישב בקרבתם יזהר יותר משיחה בתפילה ויתרחק מאלו המשוחחים בשעת התפילה (צוואת בית אברהם להחיי אדם).

להושיב בני אמוניות זה ליד זה

כתב בס' אפיקי יהודה טעם נאה שהיו יושבים כל בעלי אומניות בפני עצמן דהנה אמרו חז"ל חזקה אומן שונא בני אומנותו ולזאת כדי לשמור על קדושת בית הכנסת שלא יבואו המתפללים לדבר זה עם זה תיקנו תיקון גדול שיהיו כל בעלי אומנות אחת יושבים זה אצל זה, דכיון שהם שונאים זה את זה ליכא למיחש שיבואו להשיח בשעת התפילה, ובכך היה תיקון גדול ונכבד לשמור על קדושת וכבוד בית הכנסת.

חינוך קטנים

"וצריך לחנך הקטנים שיעמדו באימה וביראה, והקטנים ביותר הרצים ושבבים בבית הכנסת בשחוק מוטב שלא להביאם דהרגל נעשה טבע וגם שמטרידים לציבור בתפילתם" (משנ"ב קכד ס"ק כח).

זהירות של האר"י הקדוש

האר"י ז"ל היה נזהר מאוד שלא לדבר בבית הכנסת רק דברי תורה ותפילה, ואפילו דברי מוסר לא דיבר משום שחשש שמא ימשך ממנו לדברי חול (שו"ע האריז"ל קנא א, ערוה"ש קכא י).

יציאה לפני עלינו

מסופר שהרב רבי יעקב סופר בעל הכה"ח היה יוצא מבית הכנסת בתחילת אמירת עלינו ולא היה ממתין עד שהחזן יסיים והסיבה שחשש שמא יגש אליו אחר מהמתפללים ויצטרך לענות לו ולדבר בבית הכנסת וח"ו יגרום עיכוב הגאולה (הובא בספר קדושת בית הכנסת פרק ב עמוד טו).

איסור שיחה בשעת התפילה

ישנם ג' סוגי איסור שיחה בבית הכנסת

הראשון, יש מקומות שסיבת איסור השיחה היא מחמת הפסק.

השני, סיבת האיסור היא לפי שיש חובת שמיעה מהשליח ציבור ומשום חובת אמן.

השלישי, איסור שיחה מפני כבוד בית הכנסת (קונטרס מקדש מועט לבעל שו"ת להורות נתן בפ"ד עמוד לה).

ההבדל בין הסוגים

במקום שהשיחה אסורה משום הפסק אף דיבור של תיבה אחת נאסר ואף דיבור של קדושה בלשון הקודש אסור (משנ"ב כה"ק כט).

הבדל בין הסוג הראשון והשני לבין הסוג השלישי כי שני הסוגים הראשונים שייכים רק במקומות מסוימים בתפילה אבל הסוג השלישי שייך במשך כל התפילה.

מקצת מקומות שאסור לדבר או מחמת הפסק או משום חייב השמיעה מהבעל תפילה וחייב עניית אמן

כגון בין "ברוך שאמר" עד סוף שמו"ע" (שו"ע נא ד), חזרת הש"ץ, בין תפילת י"ח של יחיד לחזרת הש"ץ אלא לעניית אמן (משנ"ב ק"א ס"ק י).

בין י"ח ובין נפילת אפיים, הטעם: שכך קיבלו חז"ל שאין התחינה מתקבלת כל כך אלא מיד אחר התפילה דכולה כתפילה אריכתא היא (לבוש קלא). ואם יש נפילת אפיים עד אחר תחנון (משנ"ב נא ס"ק יח).

בין שמו"ע לקדיש "תתקבל", והטעם: לפי שהקדיש חוזר על התפילה (פמ"ג ד כג משב"ז ט).

בין שמו"ע עד אחר "עלינו": כשמתפלל עם הציבור אסור לדבר עד שיסיים "עלינו" (א"ר נא ג).

דיבור בשעת חזרת הש"ץ

"עוון גדול הוא לשוח בשעת חזרת הש"ץ וגדול עונו מנשוא וגוערים בו" (שו"ע קכד ז) אפילו יש עוד ט' בלעדי.

דיבור בין לחש לחזרה

חטא גמור לדבר בין שמו"ע של יחיד לחזרה, והטעם: כדי שלא להפסיק בין גאולה ויהיה היחוד שלם, ותפילת לחש ותפילת חזרה יחוד שלם בלא הפסק (חיד"א בספרו קשר גודל הביא בשם גורי האר"י).

שיחה בין ישתבח ליוצר – חוזר מעורכי המלחמה

בספר החרדים (פרק ז יג ד) כתב, שאפילו מי ששח בין ישתבח ליוצר אמרו בירושלמי (הובא בב"י נד ג), דעבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה.

אמירת "מזל טוב" לעולה לתורה

יש להקל באמירת מזל טוב לעולה לתורה בין גברא לגברא, והטעם: דהוי צורך מצווה (הגר"ח"ק הובא בספר תשובות הגר"ח עמוד קט).

לימוד בשעת חזרת הש"ץ

ויש לגעור באנשים שלומדים בעת חזרת הש"ץ או אומרים תחנון ואפילו אם מתכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי ושלא יהיה אמן יתומה לא יפה הם עושים לפי שאם הלומדים יפנו ללימוד עמי ארצות ילמדו מהם שלא להאזין לש"ץ ויעסקו בשיחה בטילה ונמצאו מחטיאים את הרבים (שו"ע ככד עו).

מי שלומד בשעת החזרה, מפסיד את כל הבקשות שבקש מהקב"ה (ווי העמודים).

ומתוך כך יתן החי אל לבו לעמוד שם [בבית הכנסת או בית המדרש] באימה ויראה ברתת וזיע ולא לשוח שום שיחת חולין חס ושלום מאימת השכינה השורה שם (פלא יועץ מאמר בית הכנסת).

